

1268

Σ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Σ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

I ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Μήπως ἔφθασεν ὁ λόγος εἰς τὸ τέλος τῆς ἱστορικῆς του ζωῆς; Ἐλάχιστα καὶ συνεχῶς ὀλιγώτερα ἔπαγγέλματα χρειάζονται τὴν ὁμιλίαν· ἔλαχιστοι καὶ συνεχῶς ὀλιγώτεροι ἄνθρωποι ἔχουν τὸν καιρὸν καὶ τὴν διάθεσιν νὰ συζητοῦν. Βεβαίως κάποτε πρέπει «νὰ περάσῃ ἡ ὥρα», αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅμως, ὅτι μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ διάλογος διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν ὧσων συντελοῦνται εἰς τὸν κόσμον ἢ τὴν ψυχὴν μας. Ἀντιθέτως, ὅσοι θέλουν νὰ μάθουν, τί μᾶς ἀπασχολεῖ, μᾶς ἐνοχλοῦν. Μᾶς ὑπενθυμίζουν δυσάρεστα πράγματα ἢ μᾶς κατασκοπεύουν. Ἡ παραποίησης τῆς πραγματικότητος εἴτε ἡ σιωπὴ προσφέρουν τότε λύσιν εἰς τὴν ἀμηχανίαν ἢ τὸν κίνδυνον.

Ἀπὸ τῆς ἄλλης πλευρᾶς ὅλοι σήμερον ὁμιλοῦν ἢ ἀκούουν. Διηγοῦνται, πῶς διεσκέδασαν ἢ ἀναπαριστοῦν καὶ προφητεύουν τὰ γεγονότα τοῦ ποδοσφαίρου. Ὄταν ὑπάρχῃ ἐλεύθερος χρόνος, ἀλλὰ καὶ ὅταν θὰ ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθοῦν, παρακολουθοῦν τὰ δημόσια κηρύγματα τῶν πραγμάτων. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὁ λόγος ἔπαυσε νὰ εἶναι προνόμιον τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν διάθεσιν τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὅποια τοῦ ὑποδεικνύουν, πῶς πρέπει νὰ φερθῇ, ὅπως τὴν ἐποχὴν τῶν παραμυθιῶν. Ἐπειδὴ συμβαίνει τὰ ἐπίκαιρα ὄντα νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὴν ἐκφρασίαν των, μέχρις ὅτου ἐντυπωθοῦν, ἐνῶ ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις τυποποιεῖ καὶ μεσι-

Σ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

τεύει τὴν ζωὴν μας, ὥστε τὰ προσωπικά μας γεγονότα νὰ μὴ μᾶς ἐνδιαφέρουν, ἐντύπωσιν προκαλοῦν τὰ πρωτάκουστα καὶ τὰ πρωτοφανῆ, ὅ,τι ἀνατρέπει τὴν τάξιν τοῦ κόσμου. Αὐτὸ βεβαίως ἐπιτυγχάνεται κυρίως διὰ τῶν εἰκόνων, εὐρίσκουν ὅμως καὶ τὰ σχόλια τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκθειάσουν τὰ ἐκπληκτικά καὶ τὰ σπάνια, ὅ,τι καλύπτει πρὸς στιγμὴν τὴν ἀτομικὴν μας κοινοτυπίαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρουσιάζονται τὰ ὁμαλὰ ὡς ἀνώμαλα καὶ ἀνάξια λόγου καὶ ἀντιθέτως τὰ πράγματι ἀνώμαλα ὡς ὁμαλὰ σημεῖα τοῦ καιροῦ, ἄξια ἰδιαίτερας προσοχῆς.

Ἐκτὸς τῶν πραγμάτων προσπαθοῦν νὰ μᾶς νοθεύσουν καὶ τὰ πρόσωπα. Ὅσοι χρησιμοποιοῦν ὅμως τὴν προστακτικὴν εἰς μίαν ἐποχὴν καταθλιπτικῆς προσαρμογῆς εἰς τὰ μηχανικὰ συστήματα καὶ ἄνευ ὄρων ὑποταγῆς εἰς τοὺς ἐπαγγελματικῶς προΐσταμένους, εἶναι ἀνυπόφοροι καὶ ὑποπτοι. Θέλουν νὰ μᾶς ἀφαιρέσουν τὰ ἐλάχιστα περιθώρια τῆς ἐλευθερίας, νὰ μᾶς ἐπιβάλουν τὰ συμφέροντά των εἴτε νὰ μᾶς στρέψουν πρὸς ὅ,τι ἔπαυσε νὰ ἰσχύη. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν δὲν μᾶς ἐξοργίζουν μὲ τὴν ἐπιμονὴν των νὰ δυσκολέψουν καὶ πάλιν τὴν ζωὴν μας, τοὺς παρατηροῦμεν μὲ οἶκτον, διότι πιστεύουν, ὅτι θὰ μεταβάλουν τὴν στάσιν μας ἢ μὲ εἰρωνείαν, διότι ἔπεσαν θύματα περασμένων ὑποθέσεων. Πάντως μᾶς κολακεύει τὸ γεγονός, ὅτι μᾶς ἀπευθύνουν τὸν λόγον καὶ κυρίως μᾶς θεωροῦν ἀναγκαίους διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν των. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς μᾶς διασκεδάζουν καὶ ὅταν εἶναι ἀκίνδυνοι, κερδίζουν τὴν συμπάθειάν μας εἴτε ὁμιλοῦν ἐκ τοῦ ἄμβωνος εἴτε ἀπὸ τῆς ὀθόνης τοῦ κινηματογράφου. Ἡ ἐντολὴ των παρουσιάζεται ὡς παράκλησις καὶ εἶναι σημαντικὸν πρᾶγμα νὰ σὲ ἰκετεύουν, ὅταν ὅλα γίνονται καὶ χωρὶς τὴν συμβολὴν σου.

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ὁρισμένα ἐκ τῶν παραγγελμάτων αὐτῶν γράφονται συνθηματικῶς εἰς τοὺς τοίχους ἢ ἀναπτύσσονται εἰς τὸν Τύπον. Μία σύντομος πρότασις ἀναγγέλλει τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἥτταν τοῦ κακοῦ. Ἐνθυμοῦμαι μίαν Κυριακὴν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Βερολῖνον: Δὲν ὑπῆρχεν εἰς τοὺς δρόμους ψυχὴ, Ἡσυχία νεκροταφείου παντοῦ. Καὶ ὅμως ὁ λόγος δὲν εἶχε σιγήσει. Τὸν εἶχαν τοιχοκολλησῆαι μὲ κόκκινα γράμματα, διὰ νὰ κραυγάζῃ τὴν νίκην εἰς ὅσους δὲν ἦσαν διατεθειμένοι νὰ τὴν πιστέψουν: *Ubi solitudinem faciunt, libertatem appellant*. Πλὴν τῶν συνθημάτων ὑπάρχουν καὶ οἱ συλλογισμοὶ τῶν ἐφημερίδων. Ἐκεῖ γνωρίζεις ὅμως ἐκ τῶν προτέρων, τί θὰ διαβάσῃς. Καὶ ἂν μὲν ὑπάρχη ἐλευθερία, ἀγοράζεις, ὅ,τι βασικῶς ἔχεις ὑπ' ὄψιν σου, ἂν ὄχι, κοιτάζεις μὲ ὑποψίαν, περισσότερον ὅμως μὲ κρυφὴν ἱκανοποίησιν τὰ κείμενα, διότι δὲν χρειάζεται νὰ πληροφορηθῆς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, ποῦ ἀποβλέπει ὁ ἀρθρογράφος.

Λέγονται καὶ δημοσιεύονται ὅπωςδὴποτε καὶ σοβαρὰ πράγματα ἐκ μέρους ὀρθῶς σκεπτομένων ἀνθρώπων καλῆς θελήσεως. Δυστυχῶς ὅμως ὁ ὑπεύθυνος προφορικὸς ἢ ἔντυπος λόγος ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ σὲ θέλῃ συνεργάτην καὶ σὺ βλέπεις, ὅτι ἔχεις ἐπείγοντα καθήκοντα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι χρειάζεσαι μετὰ τὴν ἐργασίαν ἀνάπαυσιν καὶ διασκέδασιν. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι πάντως ἡ ἀνετοιμότης τῶν ἀκροατῶν ἢ τῶν ἀναγνωστῶν, ἀλλὰ κυρίως τὸ γεγονός, ὅτι τὰ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα δὲν μεταβάλλουν τὴν κατάστασιν καὶ ὅταν ἀκόμη μᾶς πείθουν. Αὐτὸ συμβαίνει, διότι ὁ τεχνικὸς κόσμος γενικῶς δὲν ρυθμίζεται ὑπὸ τῆς θελήσεως, ὅσων τὸν ἐννοοῦν, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τῆς πράξεως ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν τὸν ἀντιλαμβάνονται. Τὴν ἐποχὴν μας ὀδηγοῦν, ὅσοι θεωροῦν ὡς ἰδικὴν τῶν ὑπό-

Σ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

θεσιν, ὅτι χρειάζονται τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα εἰς τὴν διάδοσίν των. Ὅσοι διαπιστώνουν, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἀδέσποτος καὶ ἀναγγέλλουν τὴν καταστροφήν, τρομάζουν τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς κάνουν ὀλιγώτερον αἰσιοδόξους. Εἰς ὠρισμένους μάλιστα προκαλοῦν τὸ δίλημμα εἴτε μιᾶς ἐπαναστάσεως ἐναντίον τῶν πάντων ἢ τῆς πρωτοπορίας εἰς τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν, ἐφ' ὅσον οὕτως ἢ ἄλλως ἡ ἀντίδρασις δὲν θὰ εἶχε νόημα.

Μερικοὶ ἀγανακτοῦν ἐναντίον τοῦ λόγου, ὅταν διαμαρτύρεται, διότι δὲν θέλουν νὰ ἐνοχληθοῦν εἰς τὴν ἀναπαυτικὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατώρθωσαν νὰ ἐξασφαλίσουν. Ὅσοι ἐκφράζουν δυσαρέσκειαν, ἐμφανίζονται τότε ὡς ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τῆς ἐπαπειλουμένης ἀλλαγῆς. Θὰ ἦτο ἐπομένως εὐχῆς ἔργον νὰ σιωπήσουν ἢ διὰ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι ἐν ἐναντία περιπτώσει τὰ πράγματα θὰ ἦσαν πολὺ χειρότερα ἢ διὰ τῆς βίας, ἐφ' ὅσον δὲν μεταβάλλουν γνώμην. Ἐὰν δὲν τελεσφορῇ οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη περίπτωσις, ἡ ἀδιαφορία δι' ὅσα λέγονται, εἶναι ὁ ἀποτελεσματικώτερος τρόπος ἀμύνης.

Πολλοὶ ὅμως δὲν προσέχουν τὸν λόγον, διότι ἔχουν χάσει τὴν ἐμπιστοσύνην των εἰς τὴν ἠθικὴν του διάθεσιν. Αὐτοὶ νομίζουν, ὅτι ἐπιτήδειοι ἀπατεῶνες διέρρηξαν τὰ ἱερά του πρόσωπα καὶ ὑποχρεώνουν τοὺς εὐπίστους νὰ γονατίσουν καὶ νὰ σηκώσουν τὰ χέρια. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ὅσοι διεπίστωσαν, ὅτι ὁ λόγος ἐπεμβαίνει μόνον εἰς τὸ τέλος, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ ἀπλῶς τὰ γεγονότα. Προτιμοῦν διὰ τοῦτο νὰ ἐνεργοῦν, χωρὶς νὰ προδίδουν τὴν σκέψιν των ἢ νὰ προσαρμόζονται εἰς τὴν κατάστασιν χωρὶς ἀντιρρήσεις.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ δημόσιος τρόπος ζωῆς διευθετεῖται συνεχῶς περισσότερο ὑπὸ τῶν σημάτων. Τὸ πρᾶγμα συμβαίνει παραδειγματικῶς εἰς τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ἡ ὁποία δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν οὐσίαν, ἀλλ' εἰς τὴν σχέσιν, παύει δηλαδὴ νὰ περιγράφη τὴν φύσιν διὰ τῶν γλωσσικῶν ἐννοιῶν, προκειμένου νὰ συμβολίσῃ τὰ λειτουργικά της φαινόμενα ἀριθμητικῶς ἢ διὰ μέσου παρεμφερῶν πρὸς τὰ μαθηματικά σύμβολα ἀπαραστάτων σημείων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ πραγματικότης δὲν «λέγεται», ἀλλ' ὑπολογίζεται εἰς τὴν ἀντίδρασίν της ὑπὸ τὸ κράτος μηχανικῶν ἐρεθισμῶν. Ἀναλόγως ἀντιδροῦν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐνώπιον φωτεινῶν καὶ ἠχητικῶν προστακτικῶν, ὥστε νὰ συντονίζουσι τὴν ἐνεργειάν των, χωρὶς νὰ ἐκφράζουσι ἀπαραιτήτως τὴν ψυχικὴν των κατάστασιν. Ἐὰν ὅμως ἐκ παραλλήλου καταρρέουσι καὶ τὰ περιεχόμενα τῆς ἐμπειρίας, χωρὶς νὰ τὰ ὑποκαθιστᾷ ἡ γνῶσις τῶν νέων πραγμάτων καὶ γεγονότων, ἐφ' ὅσον ἐμφανίζονται συμβατικῶς — χωρὶς νὰ προδίδουσι τὴν ποιότητά των — καὶ συντελοῦνται μηχανικῶς — χωρὶς νὰ χρειάζονται πνευματικὴν συμμετοχὴν —, ἐξηγεῖται διατί, ὅσοι συνομιλοῦν, δὲν προσφέρουσι μεταξύ των μίαν αὐθεντικὴν ὄψιν τοῦ κόσμου ἢ τῆς ὑπάρξεώς των ἢ διατί συγκρούονται, ὅταν προσπαθοῦν νὰ διαδώσουσι οἱ μὲν εἰς τοὺς δέ, ὅτι τοὺς ὑπέβαλεν ὁ ἀριθμὸς εἰς μίαν τῶν παραπλανητικῶν του μεταμφιέσεων.

Τί θὰ συμβῆ ἐνώπιον τῆς καταστάσεως αὐτῆς; Θὰ παύσῃ ὁ λόγος νὰ ἔχῃ ἀξίαν διὰ τὴν ζωὴν καὶ θὰ καταστήσῃ ἀπολίθωμα τῆς ἱστορίας; Πολλοὶ δὲν πιστεύουσι, ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σιγήσῃ ὁ ἄνθρωπος, διότι θὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀσυλλήπτου καταστροφῆς. Ἀπετράπη ὅμως ποτὲ ἡ καταστροφή, ἐπειδὴ δὲν τὴν συνελάμβανεν ἡ φαντασία; Μερικοὶ πιστεύουσι εἰς τὸν ἄφθορον χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀναθέτουσι τὰ γεγονότα εἰς τὸν ἐπόπτην τῆς ἱστορίας, χωρὶς ν' ἀλλάξουσι τὸν τρόπον ζωῆς. Πίστις ὅμως δὲν εἶναι ἡ ἄλλοτριώσις τοῦ ἀν-

θρώπου ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ ἐπίκλησις τῆς θείας συμπαραστάσεως εἰς τὸν προσωπικὸν μας ἀγῶνα.

Ἄλλοι νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα θὰ διορθωθοῦν διὰ τῆς καλῆς διαφημίσεως. Τρέφουν ἀκόμη τόσην ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν λόγον, ὥστε νὰ τὸν θεωροῦν ἱκανὸν νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μεταβάλουν διαγωγὴν καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των. Οἱ ἀπροβλημάτιστοι αὐτοὶ ἀντιλαμβάνονται ἀκόμη τὸν λόγον μαγικῶς. Ὅπως ἄλλοτε ἡ μυστικὴ λέξις ἢ ὁ ἐξορκισμὸς ἦτο δυνατόν νὰ δημιουργήσουν εἰς τὸ πνευματικὸν κλίμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐξεφράζοντο, τὴν ἀπαιτουμένην κατάστασιν, πιστεύεται καὶ πῶρα, ὅτι, ἂν ὁ λόγος ἀποβάλλῃ τὰ περιττὰ καὶ συμπτυκνωθῇ ἐντὸς μιᾶς δυναμικῆς φράσεως, οἱ ἄνθρωποι θὰ συγκινηθοῦν ἐκ τῆς ἐκκλήσεως καὶ θὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν ἐπιταγὴν. Οἱ πιστοὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς δὲν ἀργοῦν νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι περισσότερον ἐφθαρμένος ἀπ' ὅ,τι ἐνόμισαν εἰς τὴν ἀρχὴν. Διὰ τοῦτο θὰ εἰσηγηθοῦν ἢ θὰ χαιρετήσουν τὴν δέσμευσίν του κατ' ἄλλον τρόπον, ὥστε ὁ λόγος νὰ ἐξουδετερωθῇ ἀκόμη περισσότερον. Ἐὰν ἔχη τὴν ἀναίδειαν νὰ διαμαρτύρεται, ἄς ἀναλογισθῇ, ὅτι προηγουμένως εἶχεν ὅλην τὴν εὐχέρειαν νὰ ὑπακούσῃ καὶ δὲν τὸ ἔπραξεν.

Ἐκφράζεται ὅπωςδῆποτε καὶ ἡ ἄποψις, ὅτι ὁ λόγος πρέπει νὰ σκληρύνῃ τὴν στάσιν του. Ὅφείλει νὰ καυτηριάσῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὅ,τι δὲν ἐπιτρέπεται ἢ νὰ στιγματίζῃ χωρὶς ὑπεκφυγὴν, ὅ,τι δρᾷ ὑπὸ κάλυψιν. Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι δὲν τοῦ δίδουν σημασίαν ὑπὸ τὴν σημερινὴν του μορφήν, ἄς ζητήσῃ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ παρελθόντος, τὸ ὁποῖον τὸν ἐδόξασεν. Ἐὰν λησμονοῦν μετὸς τὴν εὐχέρειαν, ἄς ὀρισθοῦν τακτὰ χρονικὰ διαστήματα, διὰ νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ μεγάλη ἀλήθεια. Ἐὰν

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

δέν πηγαίνουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἄς τοποθετηθοῦν μεγάφωνα ἐκτὸς τοῦ ναοῦ. Εἶναι πιθανὸν οἱ ἀδιάφοροι νὰ περάσουν τυχαίως τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας καὶ νὰ συγκινηθοῦν ἐκ τοῦ ἀγίου τόσο πολύ, ὥστε νὰ τροποποιήσουν τὸ πρόγραμμα τῆς ζωῆς των.

᾽Ωρισμένοι ἀντιθέτως εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι τὰ ἱερὰ κείμενα ἐνεργοῦν, ὅταν διαβάζωνται εἰς κλειστοὺς χώρους, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶναι πολὺ εὐκολώτερον οἱ ἄνθρωποι νὰ υποβληθοῦν καὶ νὰ ἐγκολπωθοῦν τὴν θείαν διδασκαλίαν. Σχηματίζουν ὡς ἐκ τούτου ὁμίλους σπουδῶν καὶ υἰοθετοῦν τὰ διδασκόμενα μὲ τόσῃν ἔμφασιν, ὥστε, ὅσοι τοὺς βλέπουν, νὰ γνωρίζουν ἀμέσως περὶ τίνος πρόκειται καὶ νὰ παίρνουν τὰ μέτρα των, νὰ σιωποῦν ἐπιδεικτικῶς ἢ νὰ ὁμιλοῦν μὲ ὑπαινιγμούς ἢ ἐξοργιστικὴν δηκτικότητα. Ἡ ὀργὴ ὅμως τοῦ λόγου, ὅταν δέν πείθῃ, εἶναι ἡ τελευταία πνοὴ τῆς παιδαγωγικῆς του δυνάμεως. Ἐν συνεχείᾳ ἡ νοουθεσία τίθεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἄλλων δυνατοτήτων καὶ θριαμβεύει διὰ τῆς ὑποδουλώσεως, ὅσων ἔπρεπε νὰ λογικευθοῦν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑποβιβάζεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀλόγων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δέν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ὀρίσουν ὑπευθύνως τὴν συμπεριφορὰν των.

Θὰ ἐκπροσωπήσῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς τὸ μέλλον τὸ μέγεθος, τὸ ὁποῖον ἐτέθη «ἐν ἀρχῇ» τοῦ πνευματικοῦ κόσμου; Ἡ ἀπάντησις δέν σκοπεύει νὰ προλάβῃ τὰ μέλλοντα. Δέν εἶναι ἄλλωστε δυνατόν νὰ δοθῇ ἐκ τῶν ἔξω εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δέν παρακολουθοῦν τὸν λόγον. Ὡς ἀντίληψις καὶ ὡς ἔκφρασις ὁ λόγος δέν εἶναι παγία ιδιότης, ἀλλὰ μία ἐσωτερικὴ λειτουργία τοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία πρέπει νὰ τεθῇ προηγουμένως εἰς ἐνεργεῖαν, ἂν πρέπει νὰ σωθῇ, ὅταν κινδυνεύῃ. Ἡ λογικὴ συνεργασία ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρεται νὰ μάθῃ, τί

Σ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ἐπιφυλάσσεται ἱστορικῶς εἰς τὸ «λογικὸν ὄν», εἶναι ὑποχρεωτική, ὄχι μόνον διότι φθάνει μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἢ ἐνθουσιώδης ἰαχὴ τῶν ὄπαδῶν τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης, οἱ ὅποιοι ἐνόμισαν, ὅτι εὐρέθη ἐπὶ τέλους ὁ ἀλάνθαστος γνώμων τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀξιῶν, ἀλλ' ἐπίσης ἐπειδὴ ὁ ἀσθενὴς — διὰ νὰ χρησιμοποιηθῆ μία ἐπίκαιρος παραβολή — δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεραπευθῆ, χωρὶς νὰ μετάσχη προσωπικῶς εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς θεραπείας. Ὅσοι λοιπὸν περιμένουν τὴν ἀπάντησιν ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ λόγου ἐκ μέρους ἄλλων ἀρχῶν, δὲν πρέπει νὰ διαμαρτυρηθοῦν, ἐὰν καταδικάζονται νὰ μείνουν ἐκτὸς τοῦ λόγου. Διὰ νὰ προληφθῆ λοιπὸν, τί πρόκειται νὰ συμβῆ, θὰ πρέπει βασικῶς, ὅσοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὸν λόγον, νὰ λογίζονται, ὄχι μόνον νὰ καταλογίζουσι εὐθύνην, ἀλλὰ νὰ λογοδοτοῦν διὰ τὴν πράξιν των, νὰ συλλογίζονται τὴν ὑπαρξίν των καὶ διὰ τῆς περισυλλογῆς αὐτῆς νὰ τὴν ἐννοοῦν κατὰ βάθος.

Ὁ λόγος εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὴν δραματικωτέραν στιγμὴν τῆς ἱστορικῆς του παρουσίας. Ἐκ τῆς δυνατότητός του νὰ καλύψῃ καὶ πάλιν τὸν κόσμον ὄχι πλέον εἰς τὴν φυσικὴν, ἀλλ' εἰς τὴν τεχνικὴν του διάστασιν ὡς σύνθεσιν τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος, θὰ ἐξαρτηθῆ τὸ μέλλον τοῦ ὄντος, τὸ ὅποῖον ἀνέλαβε νὰ πορευθῆ ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Κυρίου τῶν αἰνιγμάτων.

*
* *

«Προβλήματα ἐκκλησιαστικὰ κοινωνικά», Μάϊος 1972, σελ. 726 - 728.